

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ В
УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції

16 травня 2025 року

За загальною редакцією доктора політичних наук,

професора М.В. Трофименка

Київ
МДУ
2025

Організаційний комітет:

Голова	Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, доктор політичних— наук, професор;
Заступник голови	Юлія ДЕМИДОВА, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Члени оргкомітету:	Вікторія ГРИГОР'ЄВА, завідувач кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Світлана КАЛІНІНА, декан економіко-правового факультету, доктор економічних наук, професор; Марія ПОЖИДАЄВА, професор кафедри права, доктор юридичних наук, доцент; Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КОВЕЙНО, доцент кафедри права, доктор філософії; Галина ТИХОМИРОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент Žaneta Simanavičienė, prof. Mykolas Romeris University

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 27.05.2025).

С 91 Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики : зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16 трав. 2025 р. / за заг. ред. М.В. Трофименка. — Київ: МДУ, 2025. — 421 с.

Збірник містить матеріали XIII Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики», яка відбулася 16 травня 2025 року в Маріупольському державному університеті. Посвідчення №285 про реєстрацію проведення заходу від 3 березня 2025 р. в ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ)). У матеріалах висвітлені актуальні проблеми теорії та практики сучасного державотворення та правотворення в Україні за напрямками: міжнародне право: виклики та перспективи; права людини крізь призму сучасних викликів і загроз; Україна на шляху повоєнного відновлення: правовий аспект; кримінальна юстиція під час війни та у повоєнний період; кліматична справедливість: право, політика та безпека. Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики сучасного розвитку державотворення та правотворення в Україні. Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

6. Куцевич М.П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти: монографія. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2009. 332 с.

Камардіна Ю.В.,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Маріупольського

державного

університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2295-5559>.

CBDR ЯК ІНСТРУМЕНТ КЛІМАТИЧНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ: МІЖ НОРМОЮ ТА РЕАЛЬНІСТЮ

Ключові слова: міжнародне право, принципи, зміна клімату, відповідальність, Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.

Зміна клімату є транснаціональною проблемою, що впливає на всі держави, незалежно від їх рівня економічного розвитку. Однак історичний внесок у накопичення парникових газів значно відрізняється між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Це ставить питання про справедливість і рівень відповідальності. Країни, що розвиваються, часто мають обмежені технічні, фінансові та інституційні можливості для реалізації кліматичних зобов'язань. Принцип спільної, але диференційованої відповідальності (англ. common but differentiated responsibilities, CBDR) дозволяє враховувати цю нерівність, однак його тлумачення й практична реалізація викликає суперечки між державами.

Принцип спільної, але диференційованої відповідальності був безпосередньо закріплений у таких ключових міжнародно-правових актах:

Міжнародно-правовий акт	Закріплення принципу CBDR	Особливості реалізації
Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992) [1]	Стаття 3(1): «...захищати кліматичну систему на благо нинішнього і майбутніх поколінь людства на основі справедливості і у відповідності з їх спільною, але диференційованою відповідальністю і можливостями»	- Перше формальне закріплення CBDR; - Визнається різний історичний внесок країн у зміну клімату; - Враховуються фінансові й технологічні ресурси.
Кіотський протокол (1997) [2]	Імплементация принципу CBDR через поділ країн	- Розвинені країни (Annex I) мають зобов'язання скорочення викидів; - Країни, що розвиваються (non-Annex I), звільнені від обов'язкових зобов'язань; - Встановлення асиметричних зобов'язань.
Паризька кліматична угода (2015) [3]	Преамбула і стаття 2(2): «...у світлі різних національних обставин»	- Гнучке тлумачення принципу CBDR; - Відмова від жорсткого поділу на Annex I / non-Annex I; - Упровадження системи національно визначених внесків (NDCs) для всіх країн.

З моменту прийняття Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (1992) [1] принцип CBDR був центральним, однак Паризька угода (2015) [3] змінила

його зміст і акценти, зокрема, запровадивши більш гнучкий підхід до зобов'язань держав. Це породжує нові виклики в його імplementації.

З одного боку, ефективна боротьба зі зміною клімату потребує злагоджених зусиль усіх країн. З іншого – несправедливо покладати однакові зобов'язання на країни з різними історичними та економічними умовами. Баланс між цими аспектами — складне завдання міжнародного права.

Зростання викидів у країнах, що раніше вважались «що розвиваються», зокрема Китаї, Індії, Бразилії, ставить під сумнів традиційний поділ на «Північ-Південь» і викликає потребу перегляду моделей відповідальності.

Реалізації принципу спільної, але диференційованої відповідальності (CBDR) у сфері боротьби зі зміною клімату можна прослідкувати по конкретних прикладах:

1. Фінансова підтримка країн, що розвиваються. Одним із ключових прикладів реалізації принципу спільної, але диференційованої відповідальності (CBDR) є надання фінансової підтримки країнам, що розвиваються, з боку розвинених держав. Зокрема, йдеться про внески до Зеленого кліматичного фонду (Green Climate Fund) — спеціального міжнародного механізму, створеного з метою фінансування заходів з адаптації до кліматичних змін та їх пом'якшення у найбільш вразливих державах.

Принцип CBDR у цьому випадку виявляється у тому, що держави з вищим рівнем економічного розвитку, які, як правило, є також історично більшими забруднювачами довкілля, зобов'язуються надавати фінансову допомогу менш розвиненим країнам. Останні, зі свого боку, отримують доступ до ресурсів, необхідних для реалізації кліматичної політики, зокрема впровадження відновлюваних джерел енергії, модернізації інфраструктури та підвищення стійкості до кліматичних ризиків. Такий підхід забезпечує баланс між екологічною відповідальністю та глобальною соціальною справедливістю.

2. Механізм «чистого розвитку» (Clean Development Mechanism, CDM) Кіотського протоколу. Яскравим прикладом практичного втілення принципу

спільної, але диференційованої відповідальності (CBDR) є механізм «чистого розвитку» (Clean Development Mechanism, CDM), передбачений Кіотським протоколом. Цей механізм дозволяє розвиненим країнам інвестувати у проєкти зі скорочення викидів парникових газів у країнах, що розвиваються, отримуючи натомість сертифікати скорочення викидів (CERs), які зараховуються до виконання їхніх кліматичних зобов'язань.

Наприклад, Німеччина може інвестувати у будівництво вітрової електростанції в Індії. У результаті Індія отримує нові технології та розвиток інфраструктури з низьким рівнем викидів, тоді як Німеччина — визнані результати скорочення викидів, які може використати для досягнення власних цілей. Такий підхід демонструє взаємовигідну співпрацю, у якій кожна країна діє відповідно до своїх можливостей та ресурсів. Таким чином, CDM уособлює CBDR на практиці, поєднуючи глобальну екологічну мету зі справедливим розподілом відповідальності та вигод.

3. Система національно визначених внесків (NDCs) у Паризькій угоді. Паризька кліматична угода 2015 року впровадила систему національно визначених внесків (Nationally Determined Contributions, NDCs), яка стала центральним інструментом реалізації принципу спільної, але диференційованої відповідальності в новому, гнучкішому форматі. Відповідно до цієї системи, кожна держава самостійно визначає масштаб і характер своїх зобов'язань щодо боротьби зі зміною клімату, виходячи з власних національних обставин, можливостей і пріоритетів.

Наприклад, Сполучені Штати Америки задекларували амбітну ціль — скорочення викидів парникових газів на 50–52% до 2030 року (від рівня 2005 року). Водночас такі країни, як Бангладеш, визначають менш масштабні цілі, що переважно зосереджуються на адаптаційних заходах і частковому скороченні викидів, при цьому акцент робиться на необхідності зовнішньої фінансової та технічної підтримки.

Таким чином, система NDCs відображає гнучкий підхід до диференціації зобов'язань, у межах якого всі країни беруть участь у

глобальних кліматичних зусиллях, але не в однаковій формі чи масштабі. Такий підхід забезпечує баланс між універсальністю участі та справедливістю у розподілі відповідальності.

4. Технічна допомога як інструмент реалізації принципу спільної, але диференційованої відповідальності. Ще одним проявом принципу спільної, але диференційованої відповідальності (CBDR) є надання технічної допомоги країнам, що розвиваються, з боку розвинених держав та міжнародних організацій. Така допомога спрямована на підвищення інституційної спроможності менш розвинених країн у сфері кліматичного врядування.

Зокрема, програми ООН, як-от Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) та Програма розвитку ООН (UNDP), реалізують проєкти навчання та підтримки держав Африки щодо моніторингу викидів парникових газів, ведення звітності та розробки національних кліматичних стратегій. Це дозволяє країнам, що розвиваються, ефективно долучатися до виконання міжнародних кліматичних домовленостей, попри обмежені ресурси та нестачу фахової підготовки.

У цьому контексті розвинені країни, які мають більше досвіду, знань і доступу до технологій, виконують свої зобов'язання, надаючи необхідну експертизу та підтримку. Такий підхід відображає суть CBDR — спільна мета з урахуванням різного рівня відповідальності та можливостей сторін.

5. Визначення кліматичної справедливості як концептуальна основа принципу спільної, але диференційованої відповідальності. Ключовим ідеологічним підґрунтям принципу спільної, але диференційованої відповідальності (CBDR) є поняття кліматичної справедливості, яке особливо активно просувається країнами Глобального Півдня. У міжнародних кліматичних переговорах представники таких країн, як Болівія, Південно-Африканська Республіка та інші, послідовно наголошують на необхідності врахування історичної відповідальності розвинених країн за накопичені викиди парникових газів, які стали основною причиною сучасної кліматичної кризи.

У цьому контексті висувається ідея так званого екологічного боргу: держави з високим рівнем індустріалізації, які впродовж десятиліть активно використовували природні ресурси, мають компенсувати шкоду, завдану довкіллю та вразливим країнам. Це означає, що мова не йде про однакові зобов'язання для всіх держав, а про рівність можливостей і умов, які повинні враховувати рівень розвитку, доступ до ресурсів і ступінь відповідальності за зміну клімату.

Таким чином, CBDR у цьому випадку виступає не лише як технічний чи правовий принцип, а як етичний і політичний підхід, що прагне забезпечити більш справедливий розподіл обов'язків у глобальній боротьбі зі зміною клімату.

Отже, дослідження проблематики принципу CBDR є надзвичайно актуальним для розуміння майбутнього міжнародного кліматичного співробітництва, механізмів розподілу зобов'язань і побудови справедливого глобального порядку в умовах кліматичних змін.

Список використаних джерел:

1. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата зверення: 22.04.2025).
2. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text. (дата зверення: 22.04.2025).
3. Паризька угода. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата зверення: 22.04.2025).

Кац М.Є.,

*2 курс, перший (бакалаврський) рівень
вищої освіти, спеціальність 081 Право,
Маріупольський державний університет*